REFLECȚII ASUPRA GHIDULUI *TULBURAREA DIN SPECTRUL AUTIST* – GHID DE ORIENTARE TEORETICĂ ȘI PRACTICĂ PENTRU PSIHOPEDAGOGI, CADRE DIDACTICE ȘI PĂRINȚI

REFLECTIONS ON THE GUIDE *AUTISM SPECTRUM DISORDER* – A THEORETICAL AND PRACTICAL ORIENTATION GUIDE FOR PSYCHOPEDAGOGUES, TEACHERS AND PARENTS

CZU: 376.1-056.36:364.63:159.922.762 **https://doi.org/10.59295/spd2025s.77**

Nina CEBOTARU
ORCID: 0000-0001-7322-700
E-mail: ninacebotaru.md@gmail.com
Universitatea de Stat din Moldova

Abstract: *The book "Autism Spectrum Disorder. Theoretical and Practical Guidance Guide for Educational Psychologists, Teachers and Parents" was developed within the Doctoral School of Educational Sciences within the "Ion Creangă" State Pedagogical University and was recommended for publication by the Senate of the Pedagogical University. The volume supports the need for early identification, comprehensive assessment and therapeutic intervention in children with ASD, emphasizing the development of functional communication and socio-school integration. The stated direction is pragmatic and aims to guide the decisions of the family and the multidisciplinary team towards realistic and personalized educational paths, in the logic of the child's best interest.*

Keywords: *communication development, holistic dimension, autism, speech therapy, pedagogical value.*

INTRODUCERE

Volumul se înscrie în aria lucrărilor aplicate din psihopedagogia specială și logopedie realizate de Prof. univ. dr. hab. Aurelia Racu (coordonare științifică) și Drd. Daniela-Iulia Stroescu (autor și redactor), conferă textului o ancorare academică solidă, iar prezența unor recenzenți de prestigiu (Sorin Cristea, Doru-Vlad Popovici, Nina Cebotaru și Dorina Ponomari) asigură filtrarea critică a conținutului și garantează o evaluare transversală (pedagogie, psihologie, educație incluzivă), conferind cărții credibilitate științifică și relevanță profesională. Publicul-țintă este explicit mixt: studenți, specialiști (psihopedagogi, logopezi, cadre didactice), asistenți sociali și părinți - o opțiune ambițioasă, care reclamă un echilibru atent între acuratețea tehnică și accesibilitatea stilistică.

ARHITECTURA VOLUMULUI

Structura este clar gradată și coerentă: ***Argumentul*** detaliază motivația lucrării, perspectivele incluzive și necesitatea unei atitudini pozitive la intrarea copilului în sistemul de educație.

Capitolul 1 abordează *diversitatea dezvoltării* prin delimitarea *neurotipic* vs. *neurodivergent* și oferă un cadru de monitorizare a copilului până la 7 ani remarcându-se integrarea unor platforme-reper pentru evaluări cognitive, emoționale, sociale, lingvistice și motorii, precum și adaptarea pragmatică a *Scării Portage* pentru uz parental (text accesibil numai ca etalon, nu și instrument de diagnostic). Capitolul include trei **modele de fișe logopedice** (completă, protocol complex și fișă sintetică), întregind necesarul de instrumente care permite evaluarea copilului la nivelul cabinetului logopedic. Sunt menționate și probe auxiliare (lateralitate Harris; screening al auzului fonematic), utile în conturarea profilului funcțional.

Capitolul 2 sintetizează *limbajul, comunicarea și comportamentul la copilul cu TSA* (caracteristici, gândire, senzorialitate/psihomotricitate, particularități ale limbajului și Legile logopediei). Autoarele păstrează o viziune integrativă, în care dificultățile comunicării sunt citite în relație cu procesarea senzorială, atenția și coerența schemelor de acțiune ale copilului.

Capitolul 3 descrie *strategii și metode pentru dezvoltarea comunicării*, de la intervenții psihoeducaționale și o *Strategie psihopedagogică de stimulare a comunicării la copiii cu TSA* (SPSC-TSA) până la instrumente AAC/CAA: *organizarea rutinelor, orar vizual, liste de verificare, brelocuri de comunicare, PECS, table AAC cu vocabular uzual, flash-cards, povești cu pictograme* și *povești sociale, jocuri*, precum și *dispozitive cu mesaj unic*. Capitolul este consistent orientat spre *transferul în practică*, cu exemple operaționale [1].

Anexele și ***bibliografia*** promit utilitate didactică: formulare pentru monitorizare, fișe de lucru, grile de observație.

Volumul se remarcă în mod deosebit, prin:

- *Contribuții majore*. Întregul conținut al cărții realizează o punte între evaluare și intervenție. Volumul nu se oprește la ***ce și cum evaluăm***, ci face trecerea către ***ce facem mai departe***, propunând trasee concrete de sprijin.
- *Instrumentar profesionist și adaptări accesibile*. Preluările (PEDa 2.0, Portage, Harris) sunt explicate corect; adaptările pentru părinți subliniază limitele auto-aplicării, reducând riscul de suprainterpretare.
- *Focalizare pe comunicarea funcțională*. Accentul pe comunicări cu valoare pragmatică (solicitare, inițiere, reglare interacțională) și pe suport vizual/AAC reflectă tendințele actuale din logopedie și ABA comunicativă.
- *Modele de fișe logopedice robuste* care acoperă nevoile divergente (documentare completă, protocol extensiv, sinteză pentru monitorizare) - sunt utile în cabinetele școlare, cabinetele de recuperare și în practica privată.
- *Transdiciplinaritate onorată*. Integrarea dimensiunilor psihologice, educaționale, logopedice și sociale este constantă și adoptă un discurs cu echilibrul între rigoare și aplicabilitate.

CALITATEA ARGUMENTĂRII ȘI RIGOAREA METODOLOGICĂ

Discursul este aliniat la standardele profesionale din psihopedagogia specială și logopedie, utilizează terminologie adecvată și structurare didactică.

În ceea ce privește intervențiile, repertoriul îmbină metode validate (PECS, povești sociale, rutine vizuale, AAC low-tech) cu organizarea mediului și managementul comportamentului comunicativ. Utilitatea practică este evidentă, iar selecția tehnicilor sugerează un demers eclectic-informativ, potrivit pentru contexte instituționale diverse [1].

Subcapitolul **Competența de comunicare și relaționare la copiii cu TSA** (1.4.) constituie un punct de convergență între domeniile lingvistic, psihopedagogic și socio-comunicativ, aprofundând relația dintre *comunicare* și *relaționare* ca dimensiuni interdependente ale dezvoltării umane. Autoarele delimitează riguros cele două concepte, arătând că relaționarea poate exista independent de comunicarea verbală, însă comunicarea, indiferent de formă, presupune un cadru relațional activ. Această distincție conceptuală are importanță majoră în contextul autismului, unde relaționarea afectivă, reciprocitatea emoțională și intenționalitatea comunicativă sunt adesea diminuate [4].

Remarcabilă este ancorarea conceptuală a competenței comunicative în noțiunea de *educație lingvistică* (Pâslaru, 2011), înțeleasă ca proces formativ orientat pedagogic, prin care persoana dobândește capacitatea de a utiliza funcțional sistemele limbii în contexte reale. Cele cinci *principii structurante* ale educației lingvistice și literar-artistice (comunicațional, al convențională artei, al coordonării sistemelor lingvistic și literar, al diferențierii și al complementarității capacităților) sunt reproduse integral și comentate în cheie logico-pedagogică, oferind o fundamentare teoretică solidă pentru designul educațional și logopedic al ghidului. Din perspectivă psihopedagogică, textul subliniază dimensiunea **holistică** a competenței.

CONTEXT ȘI POZIȚIONARE TEORETICĂ

Textul propune o analiză amplă a competenței de comunicare și a relaționării la copiii cu TSA, ancorând demersul într-un cadru interdisciplinar (lingvistică educațională, psihopedagogie specială, neuropsihologie). Secțiunea distinge riguros între *comunicare* și *relaționare*, tratează genealogia conceptului de „*competență comunicativă*” (Coșeriu; dezvoltări la Vl. Pâslaru) și inserează principii curriculare aplicabile educației lingvistice/ literar-artistice.

Puncte forte:

- *Integrare multi-nivel*: textul conturează dimensiuni lingvistice coerente, neurocognitive și pedagogice cu ajutorul unor punți explicite spre *designul curricular* și *practica terapeutică*.
- *Translație clinic-educațională*: teoriile sunt convertite în criterii de observare, exemple de sarcini și linii de intervenție (receptiv → expresiv, de la concret la abstract).

- *Instrumentar replicabil*: protocol nonverbal, tabelele senzoriale și listarea de programe (identificare/etichetare/descriere) sunt utilizabile în clasă și cabinet logopedic.
- *Etos preventiv*: accent consistent pe screening timpuriu, rolul părinților, colaborarea interdisciplinară și evitarea întăririi deprinderilor deficitare.

Contribuții originale și relevanță:

- *Cartografiere didactică pragmatică*: articularea competenței comunicative în registru curricular (Pâslaru) și translarea ei în obiective și principii aplicabile TSA reprezintă un aport semnificativ, mai ales în contextul românesc/ moldovenesc.
- *Model de intervenție etapizat*: secvențierea limbajului receptiv/expresiv cu sarcini gradate și exemple funcționale răspunde nevoii de ghiduri operaționale pentru practicieni.
- *Punte între familie și servicii*: clarificarea rolurilor (părinți, instituții, cabinete) și a rutinei terapeutice susține coerența ecosistemului de suport.

IMPLICAȚII PRACTICE PENTRU LOGOPEDIE ȘI EDUCAȚIE INCLUZIVĂ

- *Screening și rute de trimitere*: indicatorii timpurii (atenție, contact vizual, răspuns la nume) trebuie integrați în protocoale de screening preșcolar și în formarea cadrelor.
- *Design al mediului și adaptări senzoriale*: tabelele hipersensibilitate/hiposensibilitate pot ghida acomodări în clasă/ cabinet (iluminare, acustică, structurarea spațiului).
- *Antrenament pragmatic și prosodic*: intervențiile trebuie să includă explicit lucrul pe intenții comunicative, coeziune tematică, reglaje de volum/intonare și suport vizual pentru inferențe conversaționale.
- *CAA și suport vizual*: textul justifică utilizarea sistematică a comunicării augmentative/alternative și a materialelor vizuale pentru legarea limbajului de referenți concreți.

Capitolul dedicat tulburărilor din spectrul autist se concentrează asupra *strategiilor și metodelor terapeutice utilizate pentru dezvoltarea comunicării* la copiii cu TSA – una dintre cele mai dificile și sensibile dimensiuni ale intervenției psihoeducaționale. Textul are un pronunțat caracter aplicativ, integrează perspective logopedice, psihopedagogice și tehnologice, susținute de un demers didactic structurat, accesibil, riguros și oferă o panoramă coerentă a metodelor moderne de stimulare a comunicării, valorifică **modele validate internațional** (ABA, TEACCH, PECS, SEL, DIR/Floortime, AAC) și le adaptează contextului educațional românesc. Prin abordarea sistematică a conținutului, se aduce o contribuție valoroasă literaturii de specialitate autohtonă, întrucât realizează o **sinteză** actualizată a strategiilor terapeutice contemporane și subliniază importanța *personalizării intervenției* în funcție de particularitățile fiecărui copil [1; 5].

ANALIZA TEORETICĂ ȘI METODOLOGICĂ

1. Fundamentarea principiilor intervenției. Textul începe printr-o *introducere clară a principiilor de bază* ale intervenției în TSA, insistând asupra corelării strategiei de comunicare cu: a) nivelul de dezvoltare cognitivă și lingvistică al copilului; b) preferințele individuale și stilul de învățare; c) contextul social și familial; d) flexibilitatea și adaptabilitatea metodelor aplicate. Această viziune reflectă fidel **modelul ecologic de intervenție** (Bronfenbrenner, 1979) și principiile **educației incluzive centrate pe copil**, recunoscând că eficiența comunicării depinde de terapie și de coerența acțiunilor între părinți, educatori și specialiști.

2. Structura și coerența expunerii. Capitolul este bine organizat, urmărind o **succesiune logică a metodelor terapeutice**: de la strategiile clasice și validate empiric (ABA, TEACCH, PECS) → la metodele educațional-afective (SEL, modelare și imitație, jocuri sociale) → până la inovațiile tehnologice recente (CAA, aplicații digitale, VR, roboți sociali, terapii asistate de animale). Această evoluție graduală evidențiază *progresul paradigmelor terapeutice*, de la abordările comportamentale rigide la modelele *holistice, relaționale și augmentative*, reflectând schimbarea de paradigmă în intervenția modernă asupra TSA [1; 5].

ANALIZA CONȚINUTULUI

A. Strategii clasice validate științific

- *Terapia ABA* (Applied Behavior Analysis) este prezentată ca fundament metodologic al intervenției comportamentale, cu detalii privind subcomponentele sale: mand training, tact training, prompting, shaping, chaining, PRT, NET, etc.

- *Metoda TEACCH* este descrisă ca o strategie de structurare ambientală și vizuală, cu accent pe *organizarea spațiului, orarul vizual personalizat, activitățile structurate și predictibilitatea mediului*, cadru de referință în deplină concordanță cu principiile *Structured Teaching*, iar detalierea componentelor vizuale conferă textului un caracter practic, ușor de implementat în cabinetele logopedice și centrele de terapie [5].

B. Metode educațional-afective și relaționale

- *Învățarea social-emoțională* (SEL). Cartea reușește să integreze SEL în terapia TSA, evidențiind instrumentele principale pe care le poate conține: *poveștile sociale, jocurile de rol și activitățile de grup*. Această corelare este relevantă, întrucât SEL nu este doar o metodă, ci un cadru de dezvoltare socio-afectivă care favorizează internalizarea regulilor sociale [2].

- *Modelarea și imitația.* Analiza detaliată a formelor de modelare (directă, video, ghidată, reciprocă, verbală) este deosebit de valoroasă. Aceasta sistematizează o literatură dispersată și oferă o bază solidă pentru aplicare clinică subliniind corect ideea că imitația nu este exclusivistă ABA, ci o *componentă transversală* a tuturor intervențiilor de comunicare.

- *Intervențiile prin joc* sunt analizate și tratate ca *mijloace terapeutice universale* (nu doar recreative), iar secțiunea are o valoare practică ridicată și demonstrează cum

poate fi construită motivația comunicativă în contexte naturale (fără constrângeri rigide).

C. **Strategii augmentative, alternative și tehnologice**

- *Sistemul PECS* (Picture Exchange Communication System) este redat clar și precis, în succesiunea etapelor și în combinațiile posibile cu ABA și AAC, autoarele insistând pe potențialul PECS de a dezvolta comunicarea funcțională și autonomia expresivă - punct de vedere susținut de cercetările internaționale [1].

- *Limbajul mimico-gestual* **(LMG)** este tratat ca și *instrument de comunicare augmentativă*, reliefând beneficiile în reducerea comportamentelor dezadaptative și facilitarea înțelegerii simbolice, observându-se o bună integrare a componentelor motric-gestuale în contextul logopedic.

- *Comunicarea facilitativă și tehnologiile AAC***.** Prin referirea la dispozitivele electronice (iPad, Tobii Dynavox, butoane de comunicare), autoarele realizează o **actualizare a perspectivei terapeutice**, adaptată epocii digitale și demonstrează cunoașterea aplicațiilor utilizate la nivel internațional (*Proloquo2Go*, *LAMP Words for Life*), semn că documentarea este actuală și consistentă.

- *Tehnologii emergente – VR și roboți sociali*. Includerea în carte a programului *Floreo* și a robotului *Milo (Robokind)* este remarcabilă, conturează o direcție inovatoare în literatura românească și Republica Moldova și arată deschiderea autoarelor către *inteligența artificială terapeutică*, subliniind potențialul stimulative al învățării sociale în mediu controlat și empatic.

-*Terapia asistată de animale* este menționată ca strategie de comunicare indirectă, cu rol în reducerea anxietății și creșterea interacțiunilor spontane. Secțiunea este scurtă, dar bine integrată în contextul terapiilor multisenzoriale.

Finalul capitolului aduce un plus de valoare prin **descrierea criteriilor de monitorizare și evaluare a progresului**: observație directă, feedback multiplu (familie, terapeut, copil), teste structurate, instrumente standardizate, monitorizare continuă. Această abordare reflectă **ciclul complet al intervenției logopedice moderne** – evaluare → intervenție → reevaluare – și subliniază importanța colaborării interdisciplinare, aspect central al practicii actuale în TSA.

Puncte forte

- *Comprehensivitate și echilibru teoretic-practic* - autorele integrează metodologii validate științific și tehnici moderne, oferind o sinteză accesibilă și riguroasă.

- ***Actualitate internațională*** - includerea aplicațiilor digitale, VR și roboților sociali plasează textul în sfera cercetării contemporane.

- ***Valență formative*** - capitolul poate fi folosit ca *material suport pentru formarea specialiștilor*, având un caracter clar pedagogic.

- ***Accent pe personalizare*** - toate metodele sunt raportate la nevoile copilului, ceea ce reflectă o etică profesională solidă.

În concluzie, capitolul 3 oferă o cartografiere amplă a strategiilor terapeutice moderne pentru dezvoltarea comunicării copiilor cu TSA. Prin integrarea metodelor com-

portamentale, vizuale, relaționale și tehnologice, se propune o **viziune interdisciplinară și centrată pe copil**, în acord cu tendințele actuale din logopedie și educația incluzivă.

Valoarea științifică a textului rezidă în: a) sinteza sistematică a abordărilor validate internațional; b) adaptarea contextuală la practica românească; c) accentul pus pe colaborarea familie-specialist-instituție; d) perspectiva evaluativă integrată. Prin *coerență, actualitate* și *aplicabilitate*, acest capitol se distinge ca un **ghid metodologic modern** destinat logopezilor, psihopedagogilor și profesorilor de sprijin. Suntem de părere că textul acestui capitol ar putea face obiectul unui serial de articole publicate în reviste științifice de profil educațional sau psihopedagogic, contribuind semnificativ la dezvoltarea literaturii de specialitate privind comunicarea copiilor cu TSA [4].

Subcapitolul **Strategia psihopedagogică de stimulare a comunicării copiilor cu TSA (SPSC-TSA)** reprezintă o contribuție originală și de mare valoare aplicativă în domeniul psihopedagogiei speciale și logopediei contemporane, prin conturarea unei *strategii integrate – SPSC-TSA* (Strategia psihopedagogică de stimulare a comunicării la copiii cu tulburări din spectrul autist). Textul sintetizează direcțiile moderne ale intervenției educaționale, terapeutice și tehnologice în sprijinul comunicării funcționale, combinând coerent teorii validate științific cu experiențe practice de teren [6].

1. Fundamentul științific al strategiei SPSC-TSA. Strategia propusă este construită pe ***principiul creșterii progresive a complexității sarcinilor*** și pe ***modelul achiziției treptate a competențelor de comunicare***, pornind de la formele nonverbale, gestuale și pictografice, către limbajul verbal funcțional. Autoarele integrează elemente validate empiric din: a) ABA - pentru modelarea comportamentelor de comunicare; b) TEACCH - pentru structurarea spațiului și predictibilitatea activităților; c) SEL (Învățarea socio-emoțională) - pentru dezvoltarea empatiei și autoreglării; d) PECS - pentru exprimarea funcțională a nevoilor; e) Limbajul mimico-gestual (LMG) și Comunicarea augmentativă și alternativă (AAC) - ca instrumente vizuale de compensare; f) Modelarea, imitația și jocul therapeutic - ca medii naturale de stimulare a limbajului. Această combinare face din SPSC-TSA o **strategie-cadru personalizabilă**, capabilă să răspundă diversității profilurilor funcționale întâlnite în spectrul autist. Modelul se aliniază paradigmei **intervenției multimodale și personalizate**, susținută de literatura actuală [3; 6].

2. Structura metodologică și principiile aplicării. Strategia SPSC-TSA este concepută ca un ***set curricular adaptiv***, destinat nu doar specialiștilor, ci și familiilor. Autoarele subliniază câteva ***principii de bază*** ale intervenției:

- *Ierarhizarea complexității sarcinilor* - de la simplu la complex;
- *Asistența graduală și tranziția spre autonomie* - prin sprijin progresiv redus;
- *Evaluarea continuă și ajustarea individualizată* - prin feedback, observație directă și testare periodică;
- *Adaptabilitatea resurselor* - prin materiale și instrumente, ajustate și adaptate în funcție de nevoile, interesele și ritmul copilului;
- *Caracterul deschis și perfectibil al instrumentului* SPSC-TSA (este un protocol cadru - flexibil, dinamic și supus optimizării constante).

Prin aceste repere, strategia reușește să se plaseze între **abordarea clinică și cea educațională**, oferind un model integrativ de intervenție centrat pe copil.

3. Dimensiunea aplicativă: integrarea metodelor și a instrumentelor vizuale. Subsecțiunile capitolului (3.3.1–3.3.5) oferă o amplă și coerentă prezentare a instrumentelor vizuale de comunicare utilizate în terapie, descrise atât teoretic, cât și procedural fiind evidențiată *funcționalitatea* fiecăruia, *principiile de construire, aplicare* și *adaptare*.

Capitolul oferă un ghid practic de confecționare și utilizare a acestui instrument puțin cunoscut, subliniind funcția de ***mini-sistem PECS portabil***. Prin promovarea confecționării individuale, se facilitează accesul la resurse de terapie, o contribuție importantă cu impact social real.

Cartea de comunicare PECS. Descrierea este precisă și detaliază etapele de construcție, materialele, principiile de etichetare și adaptare la preferințele utilizatorului. Textul valorifică sursele oficiale (ARASAAC, PECS România) și plasează accentul pe comunicarea augmentativă ca mijloc (nu ca scop) - o perspectivă etic corectă și aliniată recomandărilor internaționale [1].

Tabla AAC cu vocabular uzual și cardurile flash. Autoarele demonstrează modul cum aceste instrumente pot fi utilizate pentru dezvoltarea vocabularului de bază și a comunicării funcționale. Descrierea procesului de creare și structurare a simbolurilor, precum și a beneficiilor (autonomie, integrare socială, stimularea vorbirii) denotă competență tehnică și o cunoaștere aprofundată a comunicării augmentative.

Poveștile cu ajutorul pictogramelor. Această secțiune conferă lucrării o dimensiune cultural-educațională. Poveștile vizuale sunt prezentate ca ***instrumente de alfabetizare timpurie***, de ***dezvoltare a imaginației*** și de ***facilitare a comprehensiunii***. Autoarele conectează corect acest demers cu studiile lui Bondy & Frost (fondatorii PECS) și cu cercetările românești actuale (Popovici, Aghiana). Prin promovarea lecturii în imagini, se conturează un model de literatură accesibilă, integrată în terapia logopedică - un pas semnificativ către educația incluzivă reală [1].

4. Analiza conceptuală și valoarea științifică. Din perspectivă științifică, SPSC-TSA este o ***strategie sincretică***, articulată între:

- *teoria învățării comportamentale* (Skinner, 1957);
- *abordarea cognitiv-constructivistă* (Bruner, 1960 -1990, cu dezvoltări ulterioare ale dimensiunii culturale și narative.; Vygotsky, 1920 - 1930 → publicare postumă: **1934/ 1978**);
- *paradigma comunicării augmentative* (Light & McNaughton, 2019).

Lucrarea dovedește o **convergență între teorie și practică**, realizând un transfer funcțional între conceptele psihologice și aplicațiile terapeutice concrete. Această corelație este rar întâlnită în lucrările aplicative românești dedicate TSA.

Prin includerea tehnologiilor digitale și a instrumentelor vizuale internaționale, capitolul se aliniază ***tendințelor europene de modernizare a intervenției logopedice*** și demonstrează capacitatea autoarelor de a transpune modele științifice complexe în practici terapeutice accesibile.

Aspecte de originalitate și inovație: 1) elaborarea strategiei SPSC-TSA ca sistem integrat de metode (nu ca sumă izolată de tehnici); 2) descrierea pas cu pas a instrumentelor de comunicare vizuală, cu aplicabilitate imediată; 3) introducerea brelocului de comunicare - inovație în contextul practicii logopedice românești; 4) integrarea resurselor ARASAAC și aplicațiilor mobile (deschidere către terapia digital); 5) corelarea poveștilor vizuale cu dezvoltarea limbajului și a lecturii (o contribuție interdisciplinară între logopedie, psihopedagogie și științele educației). În concluzie, Strategia SPSC-TSA propusă beneficiază de un conținut *teoretic și aplicativ de referință pentru specialiștii din domeniul psihopedagogiei speciale, logopediei și educației inclusive* și oferă cadrul metodologic complet, sistematizat, ancorat în realitatea practică a terapiei copiilor cu TSA. Lucrarea se distinge prin valoare: a) **științifică** – prin fundamentare teoretică solidă și corelarea cu modelele internaționale; b) **aplicativă** – prin descrierea detaliată a instrumentelor și tehnicilor; c) inovativă – prin integrarea metodelor vizuale și digitale moderne în terapia comunicării; d) **educațională** – prin deschiderea către familii, cadre didactice și terapeuți.

Concluzii de ansamblu, relevanță și direcții. Autoarele încheie secțiunea printr-o constatare realistă și bine ancorată în literatura de specialitate: *nu există o singură metodă sau un singur dispozitiv care să acopere integral diversitatea nevoilor de comunicare ale copiilor cu TSA; de aceea, eclectismul metodologic, bazat pe dovezi și personalizare, devine criteriul central al calității intervenției*. Această poziționare este în armonie cu paradigmele actuale din psihopedagogie și logopedie care recomandă *programe multimodale, secvențiale*, cu *monitorizare continuă* și *ajustări* în funcție de necesități.

Punctele tari ale subcapitolelor 3.2-3.3 sunt:

- *Originalitatea operaționalizării SPSC-TSA*: strategia propusă nu se limitează la o colecție de tehnici, ci oferă o logică curriculară (de la simplu la complex), criterii de tranziție între etape, toleranță la variația ritmurilor de învățare și mecanisme explicite de scaffolding (prompting, modelare, imitație, fading).
- *Integrarea coerentă AAC* (orar vizual, liste de verificare, breloc de comunicare, carte PECS, table AAC, carduri flash, povești cu pictograme) ca ***ecologie a suporturilor vizuale*** – un cadru unitar în care instrumentele se leagă între ele (organizarea rutinei → inițiere funcțională a cererilor → extinderea repertoriului → combinatorică propozițională).
- *Accent pe generalizare și autonomie*: insistența asupra utilizării consecvente în contexte naturale (acasă, școală, cabinet, comunitate) și a transferului treptat al controlului către copil și familie susține obiectivele de *participare* și *includere*.

În ansamblu, capitolul construiește o ***punte solidă între teorie și practică***, oferind clinicianului un traseu *fezabil, etapizat* și *ușor de implementat*.

CONCLUZII

Volumul se remarcă printr-o contribuție substanțială adusă literaturii aplicate din pedagogia specială, psihopedagogia specială și logopedie în spațiul românesc și mol-

dovenesc. Această carte oferă cititorului o sinteză solidă, cu densitate aplicativă și o orientare clară spre practică, reușind să convertească teorii consacrate în proceduri de evaluare și trasee de intervenție pentru copiii cu TSA. ***Punctele forte*** – clarificarea conceptuală, instrumentele replicabile și integrarea pedagogică – recomandă textul pentru publicare deoarece prin contribuția adusă poate deveni o referință utilă pentru specialiștii în logopedie, psihopedagogie specială și educație incluzivă, precum și pentru cadrele didactice implicate în sprijinul copiilor cu TSA.

BIBLIOGRAFIE:

1. BONDY, A., FROST, L. *The Picture Exchange Communication System (PECS) Training Manual* (2nd ed.). Pyramid Educational Consultants, 2001/2002.
2. GRAY, C. *The new Social Story™ book* (10th Anniversary ed.). Future Horizons, 2010.
3. KOEGEL, R. L., KOEGEL, L. K. *Pivotal Response Treatment for Autism Spectrum Disorders*. Paul H. Brookes Publishing, 2012, brooklaw.textbookx.com
4. LIGHT, J., MCNAUGHTON, D. Communicative competence for individuals who require augmentative and alternative communication. In: *Augmentative and Alternative Communication.* 2014, *30* (1), p. 1–18.
5. MESIBOV, G. B., SHEA, V., SCHOPLER, E. *The TEACCH Approach to Autism Spectrum Disorders*. 2005, Springer.
6. PRIZANT, B. M. at al. *The SCERTS Model: A comprehensive educational approach for children with Autism Spectrum Disorders*. Paul H. Brookes Publishing. 2006.